

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період із 01.01.2021 по 28.02.2021

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Цивільна юрисдикція	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду	7
2.1. Адміністративна юрисдикція	7
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	10
3.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства	10
4. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду	12
5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	26
6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	32

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
ККС ВС	– Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Цивільна юрисдикція

Невиконання вимог статті 38 Закону України «Про іпотеку» щодо повідомлення іпотекодавця про конкретний спосіб задоволення вимог іпотекодержателя шляхом укладення договору купівлі-продажу предмета іпотеки з будь-якою особою-покупцем не має наслідком настання нікчемності такого правочину та не є підставою для визнання такого договору недійсним (за умови дотримання інших вимог закону щодо такого виду правочину) у разі дотримання іпотекодержателем вимог статті 35 Закону України «Про іпотеку» щодо належного надсилання іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, вимоги про усунення порушення основного зобов'язання, однак може бути підставою для відшкодування іпотекодавцю завданих збитків

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Ратіо інвест» та Товариства з обмеженою відповідальністю «Каунт-про» про визнання договорів недійсними та витребування майна за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Печерського районного суду м. Києва та постанову Київського апеляційного суду, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

20 серпня 2008 року між ПАТ «Банк Форум» як кредитором та ОСОБА_2 як позичальником був укладений кредитний договір, для забезпечення виконання зобов'язань за яким між ОСОБА_1 як іпотекодавцем та ПАТ «Банк Форум» як іпотекодержателем був укладений договір іпотеки, предметами якого є дві земельні ділянки, призначені для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд, та житловий будинок.

29 липня 2016 року між ПАТ «Банк Форум» та ТОВ «ФК «Ратіо інвест» були укладені договори про відступлення прав вимоги за кредитним договором та за договором іпотеки.

Оскільки боржник ОСОБА_2 неналежним чином виконував свої обов'язки за основним зобов'язанням, ТОВ «ФК «Ратіо інвест» як особа, яка набула 29 липня 2016 року на підставі договору про відступлення права вимоги за договором іпотеки права іпотекодержателя, отримало також право задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки.

20 січня 2017 року між ТОВ «ФК «Ратіо інвест» (продавець) та ТОВ «Каунт-про» (покупець) були укладені договори купівлі-продажу земельних ділянок та договір купівлі-продажу житлового будинку. Право власності на житловий будинок зареєстровано за ТОВ «Каунт-про» у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Позивач (боржник) зазначив, що ТОВ «ФК «Ратіо інвест» не мало права здійснювати продаж майна ТОВ «Каунт-про», оскільки, серед іншого, позивач не отримував повідомлення від ТОВ «ФК «Ратіо інвест» про продаж предмета іпотеки від свого імені будь-якій іншій особі.

Суди попередніх інстанцій, відмовляючи в задоволенні позову, зокрема, зробили висновок про дотримання іпотекодержателем вимог частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку», оскільки вважали доведеним, що ТОВ «ФК «Ратіо інвест» направило позичальнику та іпотекодавцю повідомлення про намір укласти від свого імені договір купівлі-продажу предмета іпотеки з будь-якою особою-покупцем, оскільки цю обставину встановлено судовим рішенням в іншій справі.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду справа передана на розгляд Великої Палати Верховного Суду з мотивів, передбачених частиною п'ятою статті 403 ЦПК України, оскільки суд дійшов висновку, що справа містить виключну правову проблему і така передача необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики щодо умов застосування способів задоволення вимог іпотекодержателя під час звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання (зокрема, щодо правових наслідків невиконання або неналежного виконання іпотекодержателем обов'язку письмово повідомити іпотекодавця, оцінки предмета іпотеки).

ОЦІНКА СУДУ

За змістом частини першої статті 33 та частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку» реалізації права іпотекодержателя звернути стягнення на предмет іпотеки передуює реалізація ним права вимагати дострокового виконання основного зобов'язання. І лише якщо останнє не виконане чи неналежно виконане, іпотекодержатель, якщо інше не передбачено законом, може звертати стягнення на предмет іпотеки. Недотримання цих правил є перешкодою для звернення стягнення на предмет іпотеки, але не перешкоджає іпотекодержателю звернутися з позовом до боржника про виконання забезпеченого іпотекою зобов'язання відповідно до частини другої статті 35 Закону України «Про іпотеку».

Належним слід вважати надсилання вимоги з дотриманням встановленого договором порядку на адресу отримувача, яка вказана в договорі або додатково повідомлена відповідно до умов договору.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що належним дотриманням іпотекодержателем процедури повідомлення іпотекодавця та боржника, якщо він є відмінним від іпотекодавця, про вимогу стосовно усунення порушення слід вважати також таке повідомлення, що було надіслане належним чином, проте не отримане внаслідок недбалості або ухилення від отримання.

Таким чином, недотримання вимог частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку» щодо належного надсилання іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, вимоги про усунення порушення основного

зобов'язання унеможлиблює застосування позасудового способу задоволення вимог іпотекодержателя.

Сторони іпотечного договору можуть вирішити питання про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору.

Договір про задоволення вимог іпотекодержателя, яким також вважається відповідне застереження в іпотечному договорі, визначає можливий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до Закону України «Про іпотеку».

Положеннями пункту 5.5 договору іпотеки визначено, що в разі порушення умов кредитного договору та/або умов цього договору іпотекодержатель надсилає іпотекодавцю письмову вимогу про усунення порушення <...>. Якщо протягом встановленого строку вимога іпотекодержателя залишається без задоволення, іпотекодержатель вправі розпочати звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до цього договору та Закону України «Про іпотеку».

Суди попередніх інстанцій встановили, що сторони досягли домовленості про позасудовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу іпотекодержателем від власного імені предмета іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, встановленому статтею 38 Закону України «Про іпотеку» (пункт 6.3); у випадку прийняття рішення іпотекодержателем про задоволення своїх вимог шляхом реалізації свого права на продаж предмета іпотеки будь-якій особі-покупцеві, іпотекодержатель зобов'язаний за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця про свій намір укласти цей договір.

Таким чином, у разі дотримання іпотекодержателем вимог частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку» щодо належного надсилання іпотекодавцю та боржнику, якщо він є відмінним від іпотекодавця, вимоги про усунення порушення основного зобов'язання невиконання вимог частини першої статті 38 Закону України «Про іпотеку» щодо повідомлення іпотекодавця про конкретний спосіб задоволення вимог іпотекодержателя шляхом укладення договору купівлі-продажу предмета іпотеки будь-якій особі-покупцеві не має наслідком настання нікчемності такого правочину та не є підставою, за умови дотримання інших вимог закону щодо такого виду правочину, для визнання такого договору недійсним, однак може бути підставою для відшкодування іпотекодавцю завданих збитків.

У разі направлення іпотекодержателем іпотекодавцю вимоги про усунення порушення основного зобов'язання відповідно до частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку» з одночасним повідомленням про обраний спосіб задоволення вимог іпотекодержателя відповідно до частини першої статті 38 Закону України «Про іпотеку» (одним документом) слід виходити з пріоритету дотримання саме частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку».

Відповідно до обставин цієї справи суди першої та апеляційної інстанцій установили, що у матеріалах справи відсутні докази отримання іпотекодавцем

повідомлення про намір іпотекодержателя продати предмет іпотеки відповідно до частини першої статті 38 Закону України «Про іпотеку».

Суди попередніх інстанцій зробили висновок про дотримання іпотекодержателем вимог частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку», оскільки вважали доведеним, що ТОВ «ФК «Ратіо інвест» направило позичальнику та іпотекодавцю повідомлення про намір укласти від свого імені договір купівлі-продажу предмета іпотеки з будь-якою особою-покупцем, оскільки цю обставину встановлено судовим рішенням в іншій справі.

З урахуванням наведеного Велика Палата Верховного Суду погоджується з позицією судів першої та апеляційної інстанцій про те, що неналежне повідомлення іпотекодавців про звернення стягнення на предмет іпотеки не є підставою для визнання оспорюваних правочинів недійсними чи витребування майна, оскільки правовим наслідком невиконання передбаченого статтею 38 Закону України «Про іпотеку» обов'язку іпотекодержателя повідомити іпотекодавців про намір відчужити предмет іпотеки визначено відшкодування іпотекодержателем збитків.

Детальніше з тестом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 вересня 2020 року у справі № 757/13243/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94071331>

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду

2.1. Адміністративна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від власних правових висновків та правових висновків Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду щодо звільнення від сплати судового збору на підставі статті 8 Закону України «Про судовий збір» юридичних осіб за майновим критерієм, визначивши, що юридичні особи можуть бути звільнені судом від сплати судового збору тільки на підставі пункту 3 частини першої статті 8 Закону України «Про судовий збір» за наявності майнового критерію, але тільки у справах, визначених цим пунктом, тобто предметом позову у яких є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

Юридична особа не позбавлена права звернутися із клопотанням про відстрочення або розстрочення сплати судового збору, і суд за результатами розгляду цього клопотання не обмежений у праві на власний розсуд відстрочити або розстрочити таку сплату

14 січня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Головного управління Державної фіскальної служби України в Івано-Франківській області (далі – ГУ ДФС в Івано-Франківській області) до Державного

підприємства «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод» (далі – ДП «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод») про стягнення податкового боргу за касаційною скаргою Державного підприємства «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод» на ухвалу Восьмого апеляційного адміністративного суду від 18 березня 2020 року і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ГУ ДФС в Івано-Франківській області звернулося до суду з позовом до Державного підприємства «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод» до ДП «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод», у якому просило стягнути з рахунків відповідача податкову заборгованість.

Суд першої інстанції позов задовольнив. Апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу ДП «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод» залишив без розгляду.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду касаційну скаргу відповідача задовольнив, скасував ухвалу апеляційного адміністративного суду, а справу направив до цього ж суду для продовження розгляду.

В свою чергу апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу ДП «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод» повернув скаржнику.

Судове рішення мотивовано тим, що скаржником у встановлений в ухвалі суду строк не усунуто недоліків апеляційної скарги, а саме не надано документа про сплату судового збору. При цьому, скаржником було заявлено клопотання про звільнення від сплати судового збору, яке обґрунтоване відсутністю коштів на рахунках ДП «Івано-Франківський котельно-зварювальний завод». Суд апеляційної інстанції, розглянувши клопотання, дійшов висновку про відсутність підстав для його задоволення з огляду на те, що відсутні обставини, умови та критерії, установлені статтею 133 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) та статтею 8 Закону України «Про судовий збір», які б давали підстави для звільнення відповідача від сплати судового збору.

ОЦІНКА СУДУ

Питання звільнення від сплати судового збору як складової судових витрат, зменшення його розміру, відстрочення чи розстрочення його сплати регулюються частиною першою статті 133 КАС, відповідно до якої суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати судових витрат чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на визначений строк.

Згідно з частиною другою статті 132 КАС розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом.

Питання відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати врегульоване статтею 8 Закону України «Про судовий збір», норма якої є спеціальною.

З аналізу ж статті 8 Закону України «Про судовий збір» чітко вбачається, що законодавець, застосувавши конструкцію «суд, враховуючи майновий стан

сторони, може...», тим самим визначив, що питання звільнення, зменшення розміру, відстрочення чи розстрочення сплати судового збору осіб, які не зазначені в статті 5, або у справах із предметом спору, не охопленим статтею 5, є правом, а не обов'язком суду навіть за наявності однієї з умов для такого звільнення, зменшення розміру, відстрочення чи розстрочення.

Що ж до самих умов, визначених статтею 8, то вони диференційовані за суб'єктом та предметним застосуванням. Так, умови, визначені у пунктах 1 та 2 частини першої статті 8, можуть застосовуватися лише до фізичних осіб, котрі перебувають у такому фінансовому стані, що розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру їх річного доходу, та до фізичних осіб, що мають певний соціальний статус, підтверджений державою, - є військовослужбовцями <...>.

Щодо третьої умови, визначеної у пункті 3 частини першої статті 8, то законодавець, застосувавши слово «або», не визначив можливість її застосування за суб'єктом застосування, в той же час визначив коло предметів спору, коли така умова може застосовуватись, - лише у разі, коли предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю, тобто особистих майнових та особистих немайнових прав фізичних осіб.

Отже, положення частини першої статті 133 КАС як загальної норми, що регулює питання звільнення від сплати судового збору, деталізовані конкретизуючими нормами спеціального закону – статтями 5 та 8 Закону України «Про судовий збір», що свідчить про необхідність при застосуванні положень статті 133 КАС та вирішенні питання про звільнення від сплати судового збору осіб, не зазначених у статті 5 Закону України «Про судовий збір», застосовувати критерії, визначені статтею 8 цього Закону.

З огляду на викладене та з метою встановлення чіткого критерію застосування судами статті 133 КАС та статті 8 Закону України «Про судовий збір» Велика Палата Верховного Суду відступає від висновків, викладених у ухвалах Великої Палати Верховного Суду від 20 січня 2020 року у справі № 160/8324/19; Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 15 серпня 2019 року у справі № 440/4696/18; постановою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 04 серпня 2020 року у справі № 826/13247/18, від 31 липня 2020 року у справі № 826/11947/18 щодо можливості застосування майнового критерію на підставі статті 8 Закону України «Про судовий збір» до юридичної особи приватного права або суб'єкта владних повноважень.

Як уже зазначалось, із системного аналізу змісту норм зазначеної статті убачається, що положення пунктів 1 та 2 частини першої статті 8 Закону України «Про судовий збір» не поширюються на юридичних осіб, незалежно від наявності майнового критерію (майнового стану учасника справи – юридичної особи), а положення пункту 3 частини першої статті 8 Закону України «Про судовий збір» можуть бути застосовані до юридичної особи за наявності майнового критерію, але тільки у справах, визначених цим пунктом, тобто предметом позову у яких

є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

Предметом справи, що розглядається, не є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю, тому підстав для розгляду апеляційним судом питання про звільнення юридичної особи від сплати судового збору не було.

Водночас у нормах частини другої статті 132 КАС відсилання до норм Закону України «Про судовий збір», зокрема до підстав для звільнення від сплати судового збору, визначених статтею 8, передбачене лише щодо питання звільнення від сплати судового збору.

Це означає, що юридична особа не позбавлена права звернутися із клопотанням про відстрочення або розстрочення сплати судового збору, і суд за результатами розгляду цього клопотання не обмежений у праві на власний розсуд відстрочити або розстрочити таку сплату. Крім того, із наведеного убачається, що прийняти рішення про відстрочення або розстрочення сплати судового збору суд може і з власної ініціативи у тому разі, коли юридична особа звертається із клопотанням про звільнення від сплати судового збору.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що доводи скажника щодо неправомірності висновків суду апеляційної інстанції не знайшли свого підтвердження під час розгляду справи, відтак рішення суду апеляційної інстанції підлягає залишенню без змін.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 14 січня 2021 року у справі № 0940/2276/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525431>

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

3.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

Спир про відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, пов'язаної з невивплатою суддівської винагороди, доплат та компенсаційних виплат є таким, що пов'язаний з проходженням та звільненням з публічної служби, якою є перебування на посаді судді, тому повинен розглядатися за правилами адміністративного судочинства

12 січня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Верховної Ради України на постанову Київського апеляційного суду у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Державної казначейської служби України, Верховної Ради України про відшкодування шкоди і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У жовтні 2016 року ОСОБА_1 звертався до Вищого адміністративного суду України як суду першої інстанції з позовом до Верховної Ради України, у якому просив визнати незаконною та скасувати Постанову Верховної Ради України від 29 вересня 2016 року № 1616-VIII «Про звільнення судді».

07 травня 2018 року рішенням Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Великої Палати Верховного Суду, позов ОСОБА_1 задоволено: визнано незаконною та скасовано Постанову Верховної Ради України від 29 вересня 2016 року № 1616-VIII про звільнення судді ОСОБА_1 з посади судді Вищого господарського суду України у зв'язку з порушенням присяги судді.

ОСОБА_1 звернувся у порядку цивільного судочинства до суду винятково з вимогами до Державної казначейської служби України, Верховної Ради України про відшкодування шкоди. У позові вказував, що йому завдано матеріальну і моральну шкоду в результаті прийняття Верховною Радою України постанови про звільнення з посади судді. Зокрема, при обрахуванні розміру шкоди він урахував право на отримання відшкодування у розмірі неотриманої суддівської винагороди, неотриманої компенсації за невикористану щорічну оплачувану відпустку, неотриманої допомоги на оздоровлення у розмірі посадового окладу, неотриманої компенсації за невикористану додаткову відпустку за період із 07 жовтня 2016 року по 02 серпня 2019 року.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи ухвалу суду першої інстанції про закриття провадження у справі, зазначив, що публічно-правовий спір, у якому було вирішено питання про протиправність рішення Верховної Ради України і встановлення порушення прав позивача як суб'єкта публічно-правових відносин, вже було розглянуто судом у порядку адміністративного судочинства. Оскільки ОСОБА_1 звернувся до суду з вимогою лише про відшкодування шкоди, тому відсутні правові підстави для закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)

ОЦІНКА СУДУ

Одним з елементів публічної служби є служба в органах судової влади. Залежно від завдань і функцій судової влади можна виокремити такі види публічної служби: 1) служба на посаді судді, 2) служба в органах, що забезпечують діяльність судді, 3) служба в державних органах та установах системи правосуддя.

Служба на посаді судді – це вид публічної служби, який стосується тільки однієї категорії – професійних суддів при здійсненні ними правосуддя <...>.

Публічна служба професійного судді здійснюється із часу складання ним присяги та припиняється із часу звільнення з посади органом, що його обрав або призначив.

У справі, яка переглядається, ОСОБА_1 у позовній заяві просив відшкодувати йому моральну та майнову шкоду (упущену вигоду), завдану

протиправною Постановою Верховної Ради України, у розмірі неотриманої компенсації за невикористану додаткову відпустку, неотриманої компенсації за невикористану щорічну оплачувану відпустку, неотриманих суддівської винагороди та виплати допомоги на оздоровлення.

З огляду на вказане можна зробити висновок, що спір, який виник між сторонами у справі, стосується проходження позивачем публічної служби, що обумовлює виплату щомісячного грошового утримання, компенсації за невикористану відпустку, виплату матеріальної допомоги на оздоровлення та відшкодування моральної шкоди.

Велика Палата Верховного Суду вважає, якщо спір виник після звільнення публічного службовця, у цьому випадку – судді, з посади у зв'язку з прийняттям постанови Верховної Ради України, яка була скасована відповідно до рішення суду, однак пов'язаний з вирішенням питань, які стосуються його діяльності на публічній службі та звільненням з неї, з вимогами про відшкодування моральної шкоди включно, такий спір має розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Тобто спори про відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, пов'язаної з невиплатою суддівської винагороди, доплат та компенсаційних виплат є такими, що пов'язані з проходженням та звільненням з публічної служби, якою є перебування на посаді судді, тому повинні розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

За таких обставин постанова апеляційного суду підлягає скасуванню, оскільки справа розглянута з порушенням правил юрисдикції, адже вона мала розглядатися за правилами адміністративного судочинства, про що зробив правильний висновок суд першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 757/44631/19-ц можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525430>

4. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду

На відміну від ухвали суду про затвердження мирової угоди у позовному провадженні, ухвала про затвердження мирової угоди у процедурі банкрутства не є виконавчим документом та не підлягає примусовому виконанню виконавчою службою.

Позовні вимоги кредитора про спонукання до виконання мирової угоди, затвердженої у процедурі банкрутства, не підлягають розгляду у порядку господарського судочинства в межах справи про банкрутство. У разі невиконання боржником своїх договірних зобов'язань у строки, зазначені в мировій угоді, затвердженій у процедурі банкрутства, кредитор може звернутися до суду з вимогами до боржника про стягнення заборгованості в розмірі, передбаченому мировою угодою, в позовному або наказному провадженні, встановленому процесуальним законодавством, а не про спонукання до виконання мирової угоди.

Якщо кредитор є фізичною особою, то такий спір підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

19 січня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 20 травня 2020 року та ухвалу Господарського суду Одеської області від 17 березня 2020 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Кредитної спілки «Перше кредитне товариство» про спонукання до виконання мирової угоди і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 31 травня 2011 року порушено провадження у справі № 7/17-2087-2011 про банкрутство КС «Перше кредитне товариство» та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 05 березня 2013 року у справі № 7/17-2087-2011 затверджений реєстр кредиторів КС «Перше кредитне товариство», відповідно до якого вимоги позивача віднесені до четвертої черги кредиторів.

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 05 квітня 2016 року у справі № 7/17-2087-2011 затверджено мирову угоду, припинено дію мораторію на задоволення вимог кредиторів, уведеного ухвалою від 31 травня 2011 року, та припинено провадження у справі про банкрутство КС «Перше кредитне товариство».

Відповідно до умов мирової угоди та графіка погашення заборгованості КС «Перше кредитне товариство» зобов'язується погасити кредиторам, зокрема ОСОБА_1, заборгованість у сумі 3 910,62 грн частинами <...>.

Однак відповідач узятих на себе зобов'язань за мировою угодою не виконав, коштів у сумі 3 910,62 грн не сплатив, що стало підставою для звернення до суду з указаним позовом.

Суди попередніх інстанцій на підставі пункту 1 частини першої статті 175 ГПК України відмовили ОСОБА_1 у відкритті провадження у справі за його позовом до КС «Перше кредитне товариство» про спонукання до виконання мирової угоди, за правилами господарського судочинства відсутність відкритого провадження у справі про банкрутство, в межах якої була затверджена мирова угода, на момент пред'явлення позову про спонукання до виконання цієї мирової угоди є підставою для відмови у відкритті провадження за таким позовом. Суд указав, що позовна заява позивача підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом частин першої - четвертої статті 78 ГПК України (у редакції, яка діяла на момент постановлення ухвали Господарського суду Одеської області від 05 квітня 2016 року в справі № 7/17-2087-2011), умови мирової угоди сторін викладаються в адресованих господарському суду письмових заявах, що долучаються до справи. Ці заяви підписуються відповідно позивачем,

відповідачем чи обома сторонами. До затвердження мирової угоди сторін господарський суд роз'яснює сторонам наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи є повноваження на вчинення цих дій у представників сторін. Мирова угода може стосуватися лише прав і обов'язків сторін щодо предмета позову. Про затвердження мирової угоди сторін господарський суд виносить ухвалу, якою одночасно припиняє провадження у справі.

Відповідно до статті 193 ГПК України (у редакції, чинній з 15 грудня 2017 року) виконання мирової угоди здійснюється особами, які її уклали, в порядку і строки, передбачені цією угодою. Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України «Про виконавче провадження». У разі невиконання затвердженої судом мирової угоди ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень.

За приписами статті 35 Закону України Закону України від 14 травня 1992 року № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції, чинній до 19 січня 2013 року; далі – Закон № 2343-XII) під мировою угодою у справі про банкрутство розуміється домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін.

З наведеної норми вбачається, що мирова угода у процедурі банкрутства є правочином, який змінює строки виконання боржником своїх зобов'язань перед кредиторами, які виникли з раніше укладених ними правочинів або інших підстав. Унаслідок укладення мирової угоди у процедурі банкрутства виникнення нових або додаткових зобов'язань не відбувається, проте змінюється строк виконання зобов'язань за раніше укладеними правочинами між боржником та його кредиторами або їх розмір.

19 січня 2013 року набрав чинності Закон України від 22 грудня 2011 року № 4212-VI «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон № 4212-VI), яким Закон № 2343-XII викладено в новій редакції.

У пункті 1-1 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2343-XII (у редакції Закону № 4212-VI) визначено, що положення цього Закону застосовуються господарськими судами під час розгляду справ про банкрутство, провадження в яких відкрито після набрання чинності цим Законом. Звідси оскільки провадження у справі про банкрутство КС «Перше кредитне товариство» було відкрито 31 травня 2011 року, застосуванню до правовідносин за участю цього боржника підлягають положення Закону № 2343-XII.

Статтею 39 Закону № 2343-XII, яка регулює наслідки невиконання боржником мирової угоди, було передбачено право кредитора захистити свої

права у випадку невиконання боржником мирової угоди як шляхом її розірвання за рішенням суду, так і шляхом пред'явлення своїх вимог до боржника.

З наведених норм права вбачається, що, на відміну від ухвали суду про затвердження мирової угоди у позовному провадженні, ухвала про затвердження мирової угоди у процедурі банкрутства не є виконавчим документом та не підлягає примусовому виконанню виконавчою службою. Невиконання боржником своїх договірних зобов'язань у строки, зазначені у мировій угоді, затвердженій у процедурі банкрутства, може мати наслідком звернення кредитора до суду з вимогами до боржника про стягнення заборгованості в розмірі, передбаченому мировою угодою, в позовному або наказному провадженні, встановленому процесуальним законодавством.

На відміну від Закону № 2343-XII, що передбачав можливість укладення мирової угоди у справі про банкрутство, у КУзПБ такої судової процедури банкрутства, як мирова угода, та порядку її укладення не встановлено. Як наслідок, у випадку невиконання мирової угоди, укладеної у справі про банкрутство, КУзПБ не передбачено і процедури звернення до господарського суду із заявою про визнання недійсною такої мирової угоди або її розірвання.

Як установили суди першої та апеляційної інстанцій, ухвалою Господарського суду Одеської області від 05 квітня 2016 року у справі № 7/17-2087-2011 провадження у справі про банкрутство відповідача у цій справі – КС «Перше кредитне товариство» припинено, а в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань відсутні дані про наявність будь-якого провадження у справі про банкрутство КС «Перше кредитне товариство».

Відтак Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що позовна заява ОСОБА_1 про спонукання до виконання мирової угоди не може бути розглянута в межах будь-якої справи про банкрутство КС «Перше кредитне товариство» з огляду на відсутність останньої.

Спір між фізичною особою ОСОБА_1 та КС «Перше кредитне товариство» виник у цивільних правовідносинах внаслідок невиконання останнім цивільного зобов'язання зі сплати заборгованості (повернення депозиту) у строки, розстрочені в мировій угоді, затвердженій ухвалою Господарського суду Одеської області від 05 квітня 2016 року у справі № 7/17-2087-2011.

Такий спір має бути вирішений судом у порядку цивільного судочинства за вимогою фізичної особи про стягнення з боржника заборгованості, яка виникла внаслідок невиконання останнім зобов'язання з повернення коштів за депозитним договором у строки, передбачені мировою угодою, а не про спонукання до виконання мирової угоди. Цей спір виник не в господарських відносинах, позивач не є підприємцем, отже, за предметною та суб'єктною юрисдикцією цей спір не підлягає вирішенню в господарських судах.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 19 січня 2021 року у справі № 916/661/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94803670>

Чинне законодавство на час виникнення спірних відносин для отримання від Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України відшкодування витрат на виплату та доставку пенсії у зв'язку з втратою годувальника, смерть якого настала від нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, не передбачало обов'язку Пенсійного фонду України надавати кожного разу до актів звірки докази того, що смерть годувальника пов'язана саме з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, а не із загальним захворюванням.

Обов'язок підтверджувати висновками відповідних медичних закладів причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я встановлений лише щодо тих осіб, які отримували страхові виплати і не працювали, оскільки смерть особи може настати за різних обставин поза межами виробництва

3 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом управління Пенсійного фонду України в Жовтневому районі м. Кривого Рогу Дніпропетровської області до Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Кривому Розі Дніпропетровської області про стягнення заборгованості за касаційною скаргою Криворізького північного об'єднаного управління Пенсійного фонду України Дніпропетровської області на постанову Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 29 листопада 2016 року та ухвалу Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 28 березня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У період з 1972 по 2014 рік ОСОБА_14, ОСОБА_15, ОСОБА_16, ОСОБА_17, ОСОБА_18, ОСОБА_19, ОСОБА_20, ОСОБА_21, ОСОБА_22, ОСОБА_23, ОСОБА_24, ОСОБА_25, ОСОБА_26 померли на виробництві внаслідок нещасних випадків.

Управління ПФУ призначило годувальникам, які перебували на утриманні померлого годувальника (пенсіонерам) пенсії по втраті годувальника на підставі, як зазначає позивач, повного пакета документів, які дають підстави для призначення названого виду пенсії.

У період з березня по травень 2014 року управління ПФУ здійснило виплати пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання пенсіонерам ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_27, ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_13 на загальну суму 5 411 грн 35 коп.

Протягом цього періоду позивач направляв на адресу відповідача акти звірки про витрати на виплату пенсій по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання і пенсій, пов'язаних із втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві

або професійного захворювання, проте відповідач відмовився включати до актів щомісячної звірки понесені позивачем витрати по вказаних особах, а звідси – й відшкодувати ці витрати.

Провідним (головним) мотивом для відмови відшкодувати витрати на виплату й доставку пенсій у зв'язку з втратою годувальника поіменованим вище пенсіонерам, Фонд використав те, що управління ПФУ не обґрунтувало і не надало доказів того, що на виконання вимог Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (далі – Закон № 1105-XIV) та Інструкції № 606 зверталось до обласної МСЕК з документами постраждалих для розгляду й встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням, отруєнням або трудовим каліцтвом, а також не надало висновку про наявність або відсутність причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом. Покликався Фонд й на те, що управління не направляло у відповідні відділення Фонду такі висновки і не ознайомило Фонд з висновками про причинний зв'язок смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом.

Управління ПФУ, вважаючи дії відповідача неправомірними, звернулося до адміністративного суду з позовом про стягнення витрат, які управління ПФУ понесло у зв'язку з виплатою вказаним особам пенсій.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 36 Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV) пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності, а в разі смерті пенсіонера або осіб, зазначених у частині другій статті 32 цього Закону, - незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Відповідно до пункту 12 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Указом Президента України від 01 березня 2001 року № 121, Закону № 1058-IV правління Пенсійного фонду України затвердило Порядок подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону № 1058-IV.

У контексті наведених обставин та нормативного регулювання Велика Палата Верховного Суду вважає, що у відносинах, коли органи ПФУ призначили і виплачували пенсію непрацюючим особам, а також членам сім'ї у зв'язку з втратою годувальника на підставі відомостей про те, що інвалідність особи або втрата годувальника настали внаслідок нещасного випадку на виробництві, якщо призначення пенсійних платежів відбулося на підставі обсягу необхідних

документів, зокрема й медичних та таких, що підтверджують причинний зв'язок смерті годувальника з нещасним випадком на виробництві, й у разі, коли призначена пенсія у зв'язку з втратою годувальника виплачувалася впродовж різних, а окремим пенсіонерам – тривалих проміжків часу, при цьому фактичні підстави та причинний зв'язок між смертю годувальника та нещасним випадком на виробництві для такої виплати органи Фонду перевірили і визнали, що відшкодування органам ПФУ коштів витрачених на виплату пенсії у зв'язку з втратою годувальника відповідає цільовому призначенню коштів, акумульованих Фондом, то у такому випадку Фонд має звірити акти витрат по виплаті вищевказаних пенсій, внести до актів щомісячної звірки витрати по особових справах потерпілих, яким виплачені пенсії по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві та пенсій, пов'язаних з втратою годувальника, відшкодувати понесені витрати.

У межах установлених у цій справі обставин Фонд та його відділення для підтвердження законності виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника і для відшкодування витрат на виплату цих платежів, які щомісячно проводилася й доставлялися пенсіонерам, не повинні вимагати від органів ПФУ представляти кожного разу документи (докази), що підтверджують існування причинного зв'язку між смертю годувальника і пенсіонерами, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника.

Покликання відповідача на те, що відповідно до абзацу другого пункту 9 статті 34 Закону № 1105-XIV ПФУ має надати Фонду висновки МСЕК про причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, не можна визнати такими, що впливають зі змісту закону. Ця норма, згідно з якою у разі смерті потерпілого, який одержував страхові виплати і не працював, розмір відшкодування шкоди особам, зазначеним у статті 33 цього Закону, визначається виходячи із суми щомісячних страхових виплат і пенсії, які одержував потерпілий на день його смерті, з відповідним коригуванням щомісячних страхових виплат згідно із статтею 29 цього Закону, а причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я має підтверджуватися висновками відповідних медичних закладів, стосується як правило осіб, які отримували страхові виплати і не працювали, а згодом померли.

Законодавець вказав на обов'язок підтверджувати висновками відповідних медичних закладів причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я тих осіб, які отримували страхові виплати і не працювали, оскільки смерть особи може настати за різних обставин поза межами виробництва, що унеможлиблює здійснення страхових виплат відповідно до статті 34 Закону № 1105-XIV.

Натомість у разі настання страхового випадку Фонд зобов'язаний у встановленому законодавством порядку своєчасно та в повному обсязі відшкодувати шкоду, заподіяну працівникові внаслідок ушкодження його

здоров'я або в разі його смерті, виплачуючи йому або особам, які перебували на його утриманні, пенсію у зв'язку з втратою годувальника, який помер внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання (підпункт «д» пункту 1 частини першої статті 21 Закону № 1105-XIV).

Підсумовуючи наведене вище, Велика Палата Верховного Суду погоджується з доводами касаційної скарги про те, що чинне законодавство на час виникнення спірних відносин для отримання відшкодування витрат на виплату та доставку пенсії у зв'язку з втратою годувальника, смерть якого настала від нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, не передбачало обов'язку ПФУ надавати кожного разу до актів звірки докази того, що смерть годувальника пов'язана саме з нещасним випадком на виробництві, або професійним захворюванням, а не із загальним захворюванням.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що у разі, коли Фонд має, як він доводить, обґрунтовані сумніви в законності віднесення до числа пенсіонерів на призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника осіб, які не перебували на утриманні годувальника на момент смерті останнього, то Фонд не повинен відмовляти в погодженні актів звірки і вимагати документи на підтвердження причинного зв'язку відповідно до правил Інструкції № 606 для пенсіонерів, яким такий вид пенсії був призначений й виплачувався органом ПФУ на законних підставах (йдеться про пенсіонерів, перелічених в акті, за винятком ОСОБА_12 та ОСОБА_13, стосовно яких Фонд має застереження).

Попри право та обов'язок Фонду перевіряти правильність призначення і виплати коштів, які підлягають поверненню за рахунок коштів Фонду щодо конкретних осіб, у цій частині спору Фонд вкотре не обґрунтував, а суди попередніх інстанцій не дослідили низки обставин, від встановлення, дослідження й оцінки яких залежить висновок про законність й справедливість позиції Фонду в цій частині спірних правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 3 лютого 2021 року у справі № 804/7691/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177463>

Отримувані застрахованою особою суми виплат, із яких були фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, враховуються в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії незалежно від того, чи входять вони до структури заробітної плати.

Перерахунок пенсій державному службовцю в разі неврахування пенсійним органом для обчислення пенсії додаткових виплат, на які нараховано збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, за відсутності вини пенсійного органу, здійснюється на підставі статті 98 Закону України «Про пенсійне забезпечення» за минулий час, але не більше як за 12 місяців перед поданням додаткових документів, необхідних для такого перерахунку

24 грудня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула адміністративну справу за позовом ОСОБА_1 до Управління Пенсійного фонду України у Ренійському районі Одеської області (правонаступником якого було Ізмаїльське об'єднане управління Пенсійного фонду України Одеської області, а на сьогодні – Головне управління Пенсійного фонду України в Одеській області; далі – Управління ПФУ, ПФУ відповідно) про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії за касаційною скаргою Управління ПФУ на постанову Ренійського районного суду Одеської області від 23 січня 2017 року та ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 12 квітня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З 17 липня 2009 року ОСОБА_1 призначено пенсію відповідно до Закону України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII «Про державну службу» (далі – Закон № 3723-XII) з урахуванням 37 років 6 місяців та 26 днів страхового стажу у розмірі 2 395 грн 52 коп. Розмір пенсії обчислено з 90 відсотків від суми заробітної плати. При призначенні позивачці пенсії у 2009 року в розрахунок пенсії не включені інші виплати, на які нараховувалися страхові внески на загальнообов'язкове державне страхування, а саме: індексації заробітної плати, матеріальної допомоги на оздоровлення, матеріальної допомоги на вирішення соціально-побутових питань, премії до державних, професійних та ювілейних свят й інших виплат.

При зверненні позивачки до Управління ПФУ для перерахунку пенсії на підставі довідки про складові заробітної плати № 1020/04 від 1 серпня 2016 року листом від 8 серпня 2016 року їй було відмовлено у перерахунку пенсії, оскільки ці виплати не є складовою заробітної плати відповідно до статті 33 Закону № 3723-XII, тому не включаються до заробітної плати державного службовця при обчисленні пенсії.

Не погодившись із таким рішенням, 10 серпня 2016 року ОСОБА_1 звернулася до суду за захистом порушених, на її думку, прав.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно зі статтею 87 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII) нараховані суми пенсії, не затребувані пенсіонером своєчасно, виплачуються за минулий час не більш як за 3 роки перед зверненням за одержанням пенсії. Суми пенсії, не одержані своєчасно з вини органу, що призначає або виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком.

Такі ж норми щодо необмеження будь-яким строком невиплаченої пенсіонером суми пенсії передбачені статтею 46 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і статей 51, 55 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Велика Палата Верховного Суду вважає, що такі норми підлягають застосуванню у справах за позовами про оскарження бездіяльності, дій та/або

рішень суб'єкта владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку пенсійних виплат виключно за наявності таких умов: 1) ці суми мають бути нараховані пенсійним органом; 2) ці суми мають бути не виплаченими саме з вини держави в особі пенсійного органу.

Разом із цим, до 8 серпня 2016 року ОСОБА_1 не зверталася до Управління ПФУ щодо проведення перерахунку пенсії та не оскаржувала дії чи бездіяльність Управління ПФУ.

У справі, що розглядається, ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом у зв'язку із тим, що пенсійний орган не врахував їй при призначенні пенсії суми отриманих нею виплат, з яких сплачено страхові внески, а отже, ці суми не нараховані і є спірними.

Відповідно до частини першої статті 66 Закону № 1788-XII до заробітку для обчислення пенсії включаються всі види оплати праці (виплат, доходу), на які відповідно до Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» нараховується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, в межах максимальної величини фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, оподаткованого доходу (прибутку), сукупного оподаткованого доходу (граничної суми заробітної плати (доходу), з яких справляються страхові внески (збори) до соціальних фондів, що діяла на день одержання зазначеного заробітку (виплат, доходу).

Аналіз наведених положень дає підстави для висновку, що матеріальна допомога на оздоровлення, допомога для вирішення соціально-побутових питань, індексація заробітної плати, надбавка за особливі умови проходження державної служби та премії до державних і професійних свят, на які нараховувався збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, входили до системи оплати праці державного службовця.

За змістом наведених норм отримувані застрахованою особою суми виплат, з яких були фактично нараховані та сплачені страхові внески або збір на обов'язкове державне пенсійне страхування, враховуються в заробіток (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії незалежно від того, чи входять вони до структури заробітної плати.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що згідно з довідкою про складові заробітної плати позивачці були нараховані та виплачені надбавка за високі досягнення у праці або за виконання особливо важливої роботи, премії, премії до державних, професійних свят та ювілейних дат. На всі виплати, включені в довідку, нараховано страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а з 1 січня 2011 року – єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Як убачається із позовної заяви, ОСОБА_1, серед іншого, просила суд поновити пропущений з поважних причин строк звернення до суду за захистом своїх прав починаючи з 17 липня 2009 року.

На обґрунтування клопотання про поновлення пропущеного строку звернення до суду позивачка посилається на положення частини другої статті 87 Закону № 1788-XII про те, що пенсії, не одержані своєчасно з вини органу, що призначає або виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком.

Водночас колегія суддів Великої Палати Верховного Суду констатує, що у матеріалах справи немає доказів наявності вини Управління ПФУ щодо неврахування для обчислення пенсії сум індексації заробітної плати, матеріальної допомоги на оздоровлення, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань, премій до державних, професійних та ювілейних свят й інших виплат саме за період з 17 липня 2009 року до дня звернення позивачкою із заявою про перерахунок пенсії та надання відповідної довідки - до 1 серпня 2016 року.

Колегія суддів Великої Палати Верховного Суду погоджується із висновком Верховного Суду України про те, що до спірних правовідносин не підлягають застосуванню положення статті 87 Закону № 1788-XII.

Разом з тим питання щодо застосування строків звернення до адміністративного суду, що передує вирішенню спору по суті (стаття 99 КАС у редакції, чинній до 15 грудня 2017 року, стаття 122 КАС), слід розмежовувати з питанням щодо застосування строку (періоду), за який проводиться перерахунок пенсії, у разі встановлення судом вини пенсійного органу.

Однак ОСОБА_1 звернулася до Управління ПФУ із заявою про перерахунок пенсії та надала довідку про складові заробітної плати для обчислення розміру пенсії лише 1 серпня 2016 року, що, на думку Великої Палати Верховного Суду, також свідчить про відсутність вини пенсійного органу щодо неврахування для обчислення пенсії спірних додаткових виплат.

За таких обставин до спірних правовідносин має бути застосовано положення статті 98 Закону № 1788-XII, якою передбачено, що перерахунок пенсії проводиться на підставі документів про вік, стаж, заробіток та інших, наявних на час перерахунку в пенсійній справі, а також додаткових документів, поданих пенсіонером на час перерахунку.

Частиною другою цієї норми встановлено, що якщо пенсіонер згодом подасть додаткові документи, які дають право на подальше підвищення пенсії у зв'язку з введенням у дію цього Закону (про стаж роботи, заробіток, сімейний стан та інші), то пенсія знову перераховується за нормами Закону № 1788-XII. При цьому перерахунок провадиться за минулий час, але не більш як за 12 місяців перед поданням додаткових документів і не раніше ніж з дня введення в дію цього Закону.

Як убачається із матеріалів справи, ОСОБА_1 звернулася до Управління ПФУ із відповідною заявою про перерахунок пенсії 1 серпня 2016 року. За таких обставин, з огляду на вказане правове регулювання, призначена позивачці пенсія підлягає перерахунку з 1 серпня 2015 року (тобто за час, який передував

дванадцятимісячному терміну до моменту подання позивачкою до Управління ПФУ додаткових документів для перерахунку пенсії), а не з дня призначення пенсії – 17 липня 2009 року.

Водночас варто звернути увагу на положення частини другої статті 101 Закону № 1788-XII, відповідно до якої підприємства та організації несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну громадянам або державі внаслідок несвоєчасного оформлення або подання пенсійних документів, а також за видачу недостовірних документів, і відшкодовують її.

За таких обставин позивачка не позбавлена можливості звернутися до суду цивільної юрисдикції з позовною вимогою про відшкодування їй шкоди, якщо вважає, що роботодавець несвоєчасно оформив або подав довідку про складові заробітної плати для призначення пенсії, або видав недостовірну чи неповну довідку.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 24 грудня 2020 року у справі № 510/1286/16-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94345945>

Визнання договору іпотеки припиненим є неналежним способом захисту прав особи, яка вважає, що їй належить право іпотеки за іншим договором, але яке на час вирішення спору не зареєстроване за нею. Належним способом захисту в такому разі буде звернення до суду одночасно з вимогами про визнання відсутнім права іпотеки іпотекодержателя за спірним договором іпотеки та про визнання свого права іпотеки

19 січня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Партнерства з обмеженою відповідальністю «Серфінг системс ЛП» на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 05 березня 2020 року у справі за позовом Партнерства з обмеженою відповідальністю «Серфінг системс ЛП» до Публічного акціонерного товариства «Банк «Петрокоммерц-Україна», Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Централ капітал», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Товариство з обмеженою відповідальністю «Люнакс», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів: Товариство з обмеженою відповідальністю «Запоріжжя інвест», Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Капітал джрінг», про визнання договорів припиненими, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

25 січня 2013 року між ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» та ПФ «Мустанг» укладено кредитний договір, на забезпечення виконання зобов'язання за яким передано в іпотеку нерухоме майно на підставі договорів іпотеки, укладених між ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» та ТОВ «Свікон», ТОВ «МСП «АЗС-Нива-1», ПП «Косвас».

27 березня 2014 року між ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» та ТОВ «Ніагара» укладено кредитний договір, на забезпечення виконання зобов'язання за яким передано в іпотеку нерухоме майно на підставі договорів іпотеки, укладених між ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» та ТОВ «Свікон», ТОВ «МСП «АЗС-Нива-1», ПП «Косвас».

28 серпня 2015 року між ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» та ТОВ «ФК «Централ капітал» укладено договір відступлення прав вимоги, за яким ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» передало (відступило) ТОВ «ФК «Централ капітал» свої права вимоги, у тому числі до ПФ «Мустанг» та ТОВ «Ніагара» за кредитними договорами.

22 серпня 2016 року приватним нотаріусом прийнято рішення, згідно з яким здійснено державну реєстрацію права власності за ТОВ «ФК «Централ капітал» на іпотечне нерухоме майно внаслідок позасудового звернення останнім стягнення на це майно. Внаслідок цього здійснено державну реєстрацію припинення іпотек та заборон відчуження.

2 вересня 2016 року між ТОВ «ФК «Централ капітал» та ТОВ «Сфера бізнесу» укладено договори купівлі-продажу спірного нерухомого майна.

22 лютого 2017 року на підставі договорів купівлі-продажу, укладених між ТОВ «Люнакс» та ТОВ «Свікон», ПП «Косвас», ТОВ «АЗС -«Нива-1» зареєстровано права власності на іпотечне нерухоме майно за ТОВ «Люнакс». На підставі договорів іпотеки від 25 лютого 2017 року, укладених з ТОВ «Люнакс», позивач став іпотекодержателем нерухомого майна.

За договорами купівлі-продажу від 27 лютого 2019 року, посвідченими приватним нотаріусом, ТОВ «Запоріжжя інвест» придбало у ТОВ «ФК «Централ капітал» іпотечне майно. Того ж дня між ТОВ «ФК «Централ капітал» та ТОВ «Запоріжжя інвест» укладено договір іпотеки, предметом якого стало зазначене нерухоме майно.

На момент укладення позивачем договорів іпотеки з ТОВ «Люнакс» указане нерухоме майно не було обтяжено іпотекою, в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно були відсутні будь-які записи щодо його реєстрації іпотекодержателем – ТОВ «ФК «Централ капітал», тому продаж останнім цього майна порушує права позивача.

ОЦІНКА СУДУ

У справі, яка розглядається, позивач обрав спосіб захисту порушеного права у вигляді визнання судом припиненими з 22 серпня 2016 року спірних договорів іпотеки, укладених ПАТ «Банк «Петрокоммерц-Україна» з ТОВ «Свікон», ТОВ «АЗС-Нива-1» та ПП «Косвас» у 2013 році.

При цьому, позивач не є стороною спірних договорів іпотеки, а в такий спосіб бажає захистити своє право іпотекодержателя за договорами іпотеки, укладеними з ТОВ «Люнакс» у 2017 році. Підставою позову позивач зазначає, що право власності на іпотечне майно зареєстроване за ТОВ «Запоріжжя інвест», яке придбало його за договорами купівлі-продажу в ТОВ «ФК «Централ капітал»,

яке у свою чергу звернуло стягнення на це майно на підставі припинених спірних договорів іпотеки.

Отже, між учасниками цієї справи фактично існує спір щодо відсутності або наявності права іпотеки зі спірних договорів іпотеки та наявності права іпотеки позивача з договорів іпотеки, укладених ним з ТОВ «Люнакс» у 2017 році. У цьому спорі позивач через обраний ним спосіб захисту намагається підтвердити правомірність отримання ним нерухомого майна в іпотеку.

За вказаних обставин Велика Палата Верховного Суду вважає, що обраний позивачем спосіб захисту у вигляді визнання припиненими в минулому (з 22 серпня 2016 року) спірних договорів іпотеки не передбачений законом або договором та є неефективним для захисту прав позивача як іпотекодержателя за договорами іпотеки, укладеними з ТОВ «Люнакс».

У разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання іпотекодержатель має право одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника (стаття 1 Закону України «Про іпотеку»).

Отже, заінтересованою особою, яка може звертатися з позовом про визнання відсутності права іпотеки, є перш за все власник предмета іпотеки, оскільки саме за рахунок його майна іпотекодержатель може одержати задоволення своїх вимог. Позивач у цій справі не стверджує, що він є власником спірних предметів іпотеки. Позивачем за вимогою про визнання відсутності права іпотеки може бути також інша особа, чие право чи інтерес порушується. Зокрема, позивачем може бути особа, якій належить право іпотеки, яке виникло за іншим договором. Позивач у цій справі вважає себе такою особою.

Відповідно до практики Великої Палати Верховного Суду відомості державного реєстру прав на нерухомість презюмуються правильними, доки не доведено протилежне, тобто державна реєстрація права за певною особою не є безспірним підтвердженням наявності в цієї особи права, але створює спростовувану презумпцію права такої особи.

Водночас, як встановлено судами, 25 лютого 2019 року державним реєстратором були прийняті рішення про скасування державної реєстрації іпотеки ПОВ «Серфінг Системс ЛП». Отже, на час вирішення спору право іпотеки не було зареєстроване за позивачем. Таким чином, задоволення позовної вимоги про визнання відсутності права іпотеки у цій справі не призведе до повного захисту прав позивача, який буде змушений ініціювати новий судовий процес з метою одержати судові рішення, яке буде підставою для внесення до реєстру запису про право іпотеки позивача на це майно. Зазначений підхід не відповідає принципу процесуальної економії. Крім того, звернення позивача з позовом у цій справі має на меті, зокрема, у разі задоволення позову використання судового рішення в іншому судовому процесі за позовом до актуального власника спірного майна, який не є відповідачем у цій справі. Велика Палата Верховного Суду вважає неприпустимим таке штучне подвоєння судового процесу.

Отже, виходячи з обставин цієї справи належному способу захисту позивача відповідатиме звернення до суду одночасно з вимогами про визнання відсутнім права іпотеки відповідача та про визнання права іпотеки позивача. Відповідно до пункту 9 частини першої статті 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» судове рішення про задоволення таких вимог є підставою для внесення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно відомостей як про припинення права іпотеки відповідача (якщо таке право зареєстроване), так і про право іпотеки позивача.

У пунктах 58, 59 постанови Великої Палати Верховного Суду від 27 листопада 2018 року у справі № 905/2260/17 (провадження № 12-173гс18), сформульований висновок, від якого пропонувала відступити об'єднана палата Касаційного господарського суду Верховного Суду, що нормами статей 16 ЦК України та 20 ГК України не передбачено такого способу захисту права та інтересу, як визнання договору припиненим, а реалізація такого способу захисту, як зміна або припинення правовідношення, може відбуватися шляхом розірвання договору; звертаючись до суду з вимогою щодо визнання договору припиненим, позивач прагне досягти правової визначеності, тобто прагне підтвердження судом припинення прав орендодавця на одержання орендної плати; водночас відповідно до абзацу другого частини другої статті 20 ГК України у цьому разі належним способом захисту є визнання відсутності права відповідача. Виходячи з викладеного, Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для відступлення від цього висновку.

Ураховуючи вищевикладене Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками суду апеляційної інстанції про відмову позивачу в позові з підстави обрання ним неналежного способу захисту своїх прав.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 19 січня 2021 року у справі № 916/1415/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94803669>

5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 січня 2021 року

Справа № 334/3161/17 (провадження № 14-188цс20)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: приватний нотаріус Запорізького міського нотаріального округу Вартанова О.О., ОСОБА_3, ОСОБА_4

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВП ВС, відповідно до якого до 01 січня 2013 року для виникнення права власності на земельну ділянку недостатньо державної реєстрації договору. Особа, яка не отримала державний акт на земельну ділянку, не здійснила державну

реєстрацію права на нерухоме майно, не була наділена правами власника на розпорядження цим майном.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 січня 2021 року

Справа № 910/12876/19 (провадження № 12-94гс20)

Сторони: ПАТ «ВК «Укрнафтобуріння» до ТОВ «Інновер Україна»

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключна правова проблема полягає у можливості стягнення з особи, яка порушила господарське зобов'язання за договором, двох видів штрафу (двох неустойок одного виду) з однаковою базою для нарахування неустойки.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 січня 2021 року

Справа № 905/2030/19 (Провадження № 12-92гс20)

Сторони: ПАТ «Геркулес» до у ГУ ДПС Дніпропетровській області

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; порушення правил предметної юрисдикції.

Опис: КГС ВС обґрунтував наявність виключної правової проблеми у застосуванні статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства під час визначення предметної підсудності з розгляду спорів за позовом осіб, щодо яких відкрито провадження у справі про банкрутство, до податкового органу про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення; визначення предметної юрисдикції таких спорів.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 19 січня 2021 року

Справа № 359/3373/16-ц (провадження № 14-2 цс 21)

Сторони: перший заступник прокурора Київської області, який діє в інтересах держави в особі КМУ та ДП «Бориспільське лісове господарство», до Щасливської сільської ради Бориспільського району Київської області, ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ТОВ «Березова роща», ТОВ «Сілквей комунікейшн», ТОВ «Зелена садиба»

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постановках КГС ВС, відповідно до якого повернення земельної ділянки

лісогосподарського призначення державі слід розглядати як негаторний, а не віндикаційний позов, який можна заявити впродовж усього часу тривання порушення прав законного володільця цієї ділянки.

5. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 20 січня 2021 року

Справа № 904/5726/19 (провадження № 12-95гс20)

Сторони: ТОВ «Порше Лізинг Україна» до ФОП Терентьєвої О.Ю.

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного в постанові КЦС ВС щодо стягнення заборгованості за фактичне користування об'єктом лізингу після припинення договору лізингу.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 січня 2021 року

Справа № 359/5719/17 (провадження № 14-8цс21)

Сторони: ОСОБА_1 до ТОВ «Компанія з організації житлового будівництва», ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, Бориспільської РДА Київської області

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правових висновків, викладених в постановах ВСУ щодо можливості визнання права власності на об'єкт інвестування за особою, яка повністю виконання зобов'язання за договором інвестування.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 28 січня 2021 року

Справа № 906/1174/18 (провадження № 12-1гс21)

Сторони: ПВНЗ «Інститут підприємництва та сучасних технологій» до ПАТ «Банк Форум» в особі голови комісії з припинення – ліквідатора, ПЮФ «Центр юридичної допомоги «Дігест», Приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Скульської Т.А., ФГВФО

Суддя-доповідач: Власов Ю.Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, виключну правову проблему становить розмежування правочину відступлення права вимоги та договору факторингу з огляду на укладення договорів відступлення (купівлі-продажу) вимог за результатами електронних торгів з продажу активів банку, який ліквідується. У зв'язку з чим, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного в постановках КЦС та КГС ВС щодо застосування як пріоритетних норм Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів Фонду, які не містять заборон щодо придбання фізичними та юридичними особами які не є фінансовими установами майна неплатоспроможного банку шляхом відступлення прав вимоги за кредитними договорами.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 2 лютого 2021 року

Справа № 910/23097/17 (провадження № 12-3гс21)

Сторони: ГУ ДФС до ТОВ «Грант резорт» та ТОВ «Нибулон прайм»

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постанові КАС ВС щодо підтвердження факту укладення договору (вчинення правочину) зареєстрованою податковою накладною, виписаною однією стороною.

9. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 2 лютого 2021 року

Справа № 212/5836/17 (провадження № 14-11цс21)

Сторони: ОСОБА_1 і ще 25 осіб до ПАТ «Криворіжгаз»

Суддя-доповідач: Пророк В. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити шляхом конкретизації від правового висновку, викладеного у постанові ВП ВС, щодо застосування статті 6 ЗУ «Про забезпечення комерційного обліку природного газу», а саме у частині висновків про те, що пропозиція газорозподільної організації щодо врегулювання відносин зі встановлення вузла обліку природного газу, зняття показань будинкового (загальнобудинкового) вузла обліку газу шляхом укладення відповідного договору є такою, що суперечить вимогам статті 6 Закону України «Про забезпечення комерційного обліку природного газу», оскільки має значення період, у який така пропозиція здійснена: якщо до 20 січня 2018 року, коли згода усіх співвласників квартир на встановлення загальнобудинкового лічильника газу не вимагалась,

чи після 20 січня 2018 року, коли загальнобудинковий лічильник газу міг бути встановлений лише за згодою співвласників багатоквартирного будинку в порядку, визначеному статтею 10 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку».

10. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 9 лютого 2021 року

Справа № 906/1336/19 (провадження № 12-2гс21)

Сторони: ОСОБА_1 до ТОВ «Мейсон Ентертеймент» та ТОВ «ДЗІДЗІДЗІ»

Суддя-доповідач: Катеринчук Л.Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, спір у справі містить виключну правову проблему, яка полягає в тому, чи можна вважати моментом зміни складу учасників (у разі відчуження учасником частки третій особі) – момент прийняття відповідного рішення загальними зборами учасників товариства, з урахуванням того, що для реєстрації зміни складу учасників в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, громадських формувань достатньо акта приймання-передачі частки, який, як правило, укладається сторонами до прийняття або за відсутності рішення зборів учасників товариства.

11. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 9 лютого 2020 року

Справа № 903/1030/19 (провадження № 12-4гс21)

Сторони: ФОП Лешик до Луцької міської ради

Суддя-доповідач: Пільков К.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постановках ВП ВС, щодо застосування положень статті 33 Закону України «Про оренду землі» (в редакції, яка була чинною до 15.07.2020) у питанні розмежування переважного права на укладення договору оренди землі на новий строк (частини перша – п'ята статті 33 Закону України "Про оренду землі" в редакції, яка була чинною до 15.07.2020) та поновлення договору оренди землі (частина шоста статті 33 вказаного Закону у вказаній редакції).

12. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 9 лютого 2020 року

Справа № 640/3393/19 (провадження № 11-24апп21)

Сторони: ТОВ «Аскоп-Україна» до ГУ ДФС у м. Києві

Суддя-доповідач: Прокопенко О.Б.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КАС ВС, у справі існує виключна правова проблема у зв'язку із суперечністю у правозастосуванні судами передбачених статтями 298 та 299 КАС наслідків недоліків апеляційної скарги (невиконання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху внаслідок неподання заяви про поновлення строку або не наведення інших поважних причин його пропуску) як у межах однієї юрисдикції, так і в межах різних юрисдикцій.

13. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 11 лютого 2021 року

Справа № 367/4695/20 (провадження № 14-12цс21)

Сторони: ГО «Ірпінська спілка споживачів» до КП «Управління житлово-комунального господарства «Ірпінь» Ірпінської міської ради.

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної та суб'єктної юрисдикції.

Опис: визначення юрисдикції (цивільна чи господарська), у якій підлягає розгляду спір за позовом громадської організації до житлово-комунального підприємства про зобов'язання повернути кошти споживачам послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій.

14. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 16 лютого 2021 року

Справа № 916/964/19 (провадження № 12-бгс21).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСББ «Успенська 17», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – юридичний департамент Одеської міської ради.

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постановках ВП ВС, відповідно до якого при доведенні позивачем порушення вимог законодавства у зв'язку зі створенням та діяльністю ОСББ, з огляду на вимоги статті 25 Закону України від 15 травня 2003 року № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», позовна вимога про скасування державної реєстрації ОСББ, шляхом скасування запису в реєстрі, підлягає задоволенню. На думку колегії суддів, належним способом захисту у цьому разі є позов про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути.

15. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 16 лютого 2021 року

Справа № 761/3540/20 (провадження № 14-17цс21)

Сторони: ГО «Ошукані українці» до Політичної партії «Слуга народу»

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної та суб'єктної юрисдикції.

Опис: визначення юрисдикції суду у спорах за позовом громадської організації до політичної партії про визнання протиправними дій та рішень політичної партії.

6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 16 лютого 2021 року

Справа № 308/13912/19 (провадження № 14-16цс21)

Сторони/предмет: ОСОБА_1, заінтересовані особи – Мінсоцполітики України та РФ про встановлення факту, що має юридичне значення.

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної юрисдикції.

Опис: визначення можливості розгляду за правилами цивільного судочинства в окремому провадженні заяви про встановлення факту поранення при виконанні обов'язків військової служби внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України з метою подальшого отримання допомоги від гуманітарних організацій і пенсії як ветерану війни, який брав участь в антитерористичній операції.

Позиція ВП ВС: у постанові ВП ВС від 27 березня 2019 року у справі № 310/8703/17 викладений висновок, відповідно до якого оскільки законодавство передбачає спеціальний порядок встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, то в окремому провадженні не можна встановити юридичний факт залучення заявника до складу невоєнізованих формувань цивільної оборони для виконання робіт з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції, який фактично підтвердить належність заявника до осіб з інвалідністю внаслідок війни.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 січня 2021 року

Справа № 916/1315/18 (провадження № 12-93гс20)

Сторони/предмет: ТОВ «Чорноморочка плюс» до ПАТ «Ощадбанк» про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного в постанові ВП ВС, щодо єдиного строку звернення до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису незалежно від суб'єктного складу сторін правовідносин.

Позиція ВП ВС: наведені в ухвалі мотиви відступу від висновку ВП ВС є непереконаливими, ознак необхідності розгляду питання відступу від висновку від застосування норми права з мотивів, наведених в ухвалі КГС ВС, не вбачається.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 січня 2021 року

Справа № 211/5281/16-ц (провадження № 14-186 цс 20)

Сторони/предмет: ПАТ «КБ «ПриватБанк» до ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує необхідність відступити шляхом конкретизації від правового висновку, викладеного в постанові ВСУ, відповідно до якого усі наступні платежі, передбачені графіком сплати щомісячних платежів, після настання строку кредитування не мають правового значення. На думку колегії суддів, сплата платежів після настання строку кредитування не має значення для визначення строку кредитування, проте впливає/може впливати на переривання перебігу позовної давності, оскільки це передбачено статтею 264 ЦК України і пов'язується з будь-якими активними діями зобов'язаного суб'єкта (боржника) або коли визнання боргу здійснюється іншими суб'єктами, якщо на це була виражена воля боржника.

Позиція ВП ВС: у справі, яка передана на розгляд ВП ВС, та справі, яка розглядалася ВСУ, матеріально-правове регулювання спірних правовідносин та фактичні обставини справи є різними.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 12 січня 2021 року

Справа № 522/908/16-ц (провадження № 14-185цс20)

Сторони/предмет: ПАТ «Сбербанк» до ОСОБА_1, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ПАТ «ФК «Чорноморець», ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає, що виключна правова проблема у цій справі пов'язана з визначенням початку відліку передбаченого частиною четвертою статті 559 ЦК України шестимісячного строку пред'явлення вимоги до поручителя після реалізації

кредитором свого права на дострокове повернення кредиту та відповідно зміни строку кредитування, а саме – чи відлік такого строку починається з моменту направлення повідомлення-вимоги кредитора позичальнику чи з моменту отримання вказаної вимоги позичальником.

Позиція ВП ВС: на розгляд ВП ВС у цій справі передані питання, що можуть бути вирішені КЦС ВС як належним судом, який відповідно до законодавчо визначених повноважень може дійти власного висновку щодо застосування відповідних норм права у спірних правовідносинах.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період із 01.01.2021 по 28.02.2021 /упоряд. департамент аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду/ Відпов. за вип.: суддя ВП ВС Л. І. Рогач – Київ, 2021. – Вип. 26. – 34 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua